

מסורת הש"ס

א) מכילתא יתרו פ"יא, ת"כ וקרא גובה פרשי ה הי"ט ט) לעיל נג. [לקמן סג:] וטוה די: א. א) [לקמן פ"א:] מכילתא שם, ד) ממד טו., ט) ועי' לקמן נג. תרד"ה וכו', ודף פה., ו) יומא לו., ו) שם טז.א, פ) שם טז.א:

שינויי נוסחאים

א) פסולין (ש"ס: ב) כנחתיי דמזבח: ג] מיעוט ועוד כתיבי בגנזן בקרעית לתא כתיב"ל וכש"מ מוקם כנגדן: ד] לא אלא (כ"ה וצ"י): ה] ל"ל באדמה (ש"ס: ו) ז' ל"ל בראש המזבח (ש"ס: ז) ז' ל"ל בצפקן (ש"ס: ח) כנחתיי בודישא דקרא פליגי: ט] לפיקו הכשרי (ש"ס: י) דאפילו היה כולו בצפקן פסיל ליה רבי יוסי כו' (ש"ס: יא) ז' ל"ל וזית: יב) וזית (ש"ס: יג) ומזבן צבונה שלמי"כ נמנח: יד) דרייקו (כ"ה): יו] כנגדו בקרקע תחתיו קאמר רמאי היא וחסר לתא (בתנאי"ה): יז] לצפקן בצפקן (ש"ס: יח) פי קמרון (לשני יו"ל): יט] ל"ל כמילכו (ש"ס: י) כ"ל טפח דבאריא לקמן (ספ"ג): יא] ל"ל כוליה בדרום (ש"ס: יב) י"א כנחתיי במסות: יג] שצמרה ויעשר (ש"ס: יד) כנגד קרן (ש"ס: טו) שנה דך קרן מ"ג כנגדו (בתנאי"ה): יד] ל"ל שדיה (ש"ס: יז) כ"ל מדריש (ש"ס: יח) כנגדו לבן כפנים ולי' במערב. וי"ל מנחות ט: על לבן לפני ה' והגשה במזבח היא ולא איצטרך לבעוטי בחוץ א"כ לא אתא אלא לאצטרוטי מערב. [בן משיח' תותם בתוחות. (ש"ס: יט) וצ"ל לפני ה' למה לו. [וילפין] קאי מירוק כיעור ביעור ללפני על קושיית התוס' ודכח ע"י בלות שלמי"כ: ג] מירוק יעני כיוון קשה לשבוע על קושיית תוס' לעיל, וע"כ כבד בגליון כדלמח אין מקומו כולן אלא לקמן דף סג. ע"כ כסופו, ע"ש כותרי"ל מה. וע' ז"ל, ז"ק, מ"ד וזלח' תוס' (לך אמתיה ה"א ע"כ דרום וכו') ל"ל, וע' תוס' מנחות ס"א ע"כ (ל"ו).] ובש"י אכתי אמצא: [לך] לחטאת ליטרו מערב ידענא כיוון וכו' (כ"ה בש"ס), ונח' לגנוס מיעב' ידענא קודם מיעב ליטרו: [זן] מיעוב וכן איתא לקמן בפירוקין מנחות לפמ"ש שגליון שהיה לעיל אוח שלמי"כ: [זן] דרו"מ מקום מיעב קבלה, ולמינן, כי וכו' כפיוו החלשועים לפי כל החלשועים שקבלו. וי"ה בש"מ הלן כמה וכמה פעמים:

ליקוטים

מזבח אדמה בו' שלא יבנו לא על גבי מחילות ולא על גבי כפיין. קשה לי על זה מההיא דתנן בפ"ב דפרה ורובית והעזרות התחתיות החלו כפני קבר התייה. ולכא' נראה שכל בנין הבית היה החלו וכולל ג"כ אין מקום המזבח, וכל מקום שאמרו

קדשי קדשים. **כאילו נשחטו בצלפון**. **גנמ' יליף טעמא: גבו' אמר רבי יוחנן אומר היה כו'.** **גמרא** **גמיר לה רבי יוחנן: מאי כאילו.** **הא ודאי בצלפון נשחט: אלא מעסה כו'. קס"ד דרבי יורא דממנתי' גמיר לה רבי יוחנן להא דאומר היה רבי יוסי:**

קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח ב[[]^{דר]} **רבי יוסי אומר** ב[[]^{דר]} **כאילו נשחטו בצפון ר' יוסי בר' יהודה אומר מחצי המזבח ולדרום כדרום מחצי המזבח ולצפון בצפון: **גבו' אמר רב אסי א"ר יוחנן אומר היה ר' יוסי** ב[[]^{דר]} **כוליה מזבח בצפון קאי ומאי כאילו מהו דתימא בעינן על ירך וליבא קמ"ל אמר ליה רבי יורא לרב אסי אלא מעתה לר' יוסי ברבי יהודה הכי נמי דחציו בצפון וחציו בדרום וכי תימא הכי נמי והא את את האדמרת משמיה דרבי יוחנן מודי רבי יוסי בר"י שאם שחטן כנגדן בקרקע פסולה א[[]^{דר]} אמר ליה הכי קאמר רבי יוחנן שניהם מקרא אחד דרשו יזובחת עליו את עולותיך ואת שלמךיך ר' יוסי סבר כולו לעולה וכולו לשלמים ורבי יוסי בר' יהודה סבר חציו לעולה וחציו לשלמים דאי ס"ד כולו לעולה כשר השתא כולו לעולה כשר כולו לשלמים מיבעיא ואידך איצטרך ס"ד אמינא עולה הוא דרחיק ליה מקום אבל שלמים דלא רחיק ליה מקום אימא לא קבו"ל גופא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן מודי רבי יוסי ברבי יהודה שאם שחטן כנגדן בקרקע פסולות א[[]^{דר]} אמר ליה רב אחא מדיפתי יסוד אמה סובב האי גופיה מזבח ב[[]^{דר]} הוא ועוד מאי כנגדן בקרקע ג[[]^{דר]} וכ"ת ד[[]^{דר]} דעביד מחילות בקרקע ושחיט בהו וכי האי גוונא מי היו מזבח והתניא י[[]^{דר]} מזבח אדמה תעשה לי כ[[]^{דר]} בשיהא מחובר מאדמה ה[[]^{דר]} שלא יבנו לא על גבי מחילות ולא על גבי כיפין לא צריכא דבצריה בצורי אמר רבי יורא אפשר איתא להא דרבי יוחנן ולא תנינא לה במתני' נפק דק ואשכח ז[[]^{דר]} דתנן יבירו משם עצי האינה יפים לסדר מערכה שניה של קטרת כנגד קרן מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות באומד חמש סאין גחלים ובשבת באומד שמונה סאין גחלים ששם היו נותנין שני בויכי לבונה של לחם הפנים ומאי סימנא רבי יוחנן דתניא****

איסא לפא דר' יוחנן. דלמר אומר היה רבי יוסי כוליה מזבח צלפון קאי ולא תנינן לה שום רמז במשנה בששה סדרים: **דק ואשכח**. במשנת ה[[]^{דר]} **תמיד: ביכרו משם**. מדרי העצים: **עלי סאה יפין**. בשל חלמה היו רגילין. **וטעם אגדה** הוא שבו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו ז[[]^{דר]} להם חגורות (בראש"א ג): **מערכה שניה של קטרס**. אכל מערכה גדולה היו מסדרין מערכה קטנה לעיול למהם להכניסם על מזבח הפנימי

ששנה קצין לכל ערש והקטיר עליהם ונמסכת יומא שצפקן ומשוך לצד צפון להרחיקו מן הקרן ד' אמות. **וטעם מפרש לקמיה מאי שנא ה[[]^{דר]} הקרן זה ומ"ט מושכו הימנה ולצלפון ד' אמות: משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמוס גרס**. וכן מלינו בסדר המשנה במשנת י[[]^{דר]} **תמיד: באומד המשם סאין גחלים**. לפי אומד ה' סאין גחלים היו נותנין שם עגים כך שיעורו לחמות במזכו בראש המזבח שהוא ה[[]^{דר]} חלק מחמה של סאה לר' יוסי דלמר **בבקר יומא** (דף מג.) **ככל יוס חומה בשל סאה ומערה בתוך ג' קצין: ובשבת**. היו מסדרין שם לפי אומד ה' סאין לפי שצריך להקטיי הבזיכין על מזבח החיצון שעל מזבח הפנימי אין הקטר אלא של קטרת שחייט וערבית כדכתיב לא תעלו עליו קטרת וזה וגו' (שמות ג): **ומאי סימנא**. מהו הסימן ה[[]^{דר]} שהוקצע להם למערכה שניה ולהקטרת הבזיכין קרן מערבית דרומית ומשוך ארבע אמות מן הקרן ולצלפון:

קדשי קדשים פרק שישי זבחים

קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח. ט[[]^{דר]} **מדלורייתא שחטו לכתחלה כדרשינן מנוחמת עליו ושמא הא דנקט דיעבד מדרבנן שלא מרביץ גללים ו[[]^{דר]}: בורזו לשרימים**. ואע"ג דקסבר ליה כולו מנוחב צלפון קאי ה[[]^{דר]} אפילו הכי ו[[]^{דר]} איצטרך לן לעיל קרא להכשיר צפון לשלמים דמהכא לא נפקא דעל המזבח גזירת הכתוב הוא כי היכי

דמכשר רבי יוסי צרבי יהודה מחציו ולצלפון לעולה אע"ג דכנגדן צקרקע פסולות דדרוס הוא אלא דעל המזבח גזירת הכתוב: **משוך מן הקרן בכ"פ צפון ארבע אמות**. כזולה שמעמא משמע דגחלים דיוס הכפורים רריך ליקח כנגד הפתח וצריך לומר דהיינו לכתחילה אבל דיעבד כשר אפילו דהאי גיסא ודהאי גיסא כדלמר צפרק טרף צלפני (יומא מה: מו. ע"ש ד"ה אבא) ואיצטרך מעל המזבח ואיצטרך מלפני ה' וא"ת מהיכא ימיתי עיכוזא דלאיצטרך קרא לאכשורי

צדיעבד אין ז[[]^{דר]} זה צדדים ה[[]^{דר]} הנעשים ה[[]^{דר]} כנגדי לצן לא צפנים ולא בתוך וצין לרבי יהודה וצין לרבי נחמיה ו[[]^{דר]} ליכא עיכוזא וי"ל דלאיצטרך משום דלורך פנים כפנים דמי כקטורת שחפה קודם שמיטת הפר שלה עשה אל כלום ט[[]^{דר]} (ש"ס) דחוקה כתיב דמי וא"ת הכא משמע דלא מקרי לפני ה' אלא במערב וכן גבי נר מערבי צפ' שמי הלחם (מנחות דף נא:) ואילו צפוף כל הנמנחת צבאות מנא] (שם ס"א). אמרינן לפני ה' במזרח וכן גבי תנופת לוג שמן של מזורע ואשרו וכן גבי שמיטה כתיב לפני ה' ויזרח בכל מקום עבודה וי"ל דהשמיטה ומנופת לוג אשם כתיב לפני ה' למעוטי בתוך דתנופת אשם מחיים אבל גבי גחלים כתיב (ויקרא טו) מעל המזבח ולא ז[[]^{דר]} למה לי משום דבעינן במערב ומיהו קשה דבהאוש אשם דכל המנחות צלות מנא (גם זה ע"ש) פריך עלה והמנחות צלות במערב א[[]^{דר]} לפני ה' פי' גבי הארת מנחה צפיריקין [דף סג:] ובריש הקומץ רבה (מנחות דף י"ו:) ומשני הני מילי מנחות דליקרי מטאת ומטאת טעונה יסוד וקרן דרומית מורחית לא היה לה יסוד אבל הכא לפני ה' קרינא ציה משמע דאי לא צביא יסוד הוא מכשרנא קרן דרומית מורחית להשגה ואע"ג דכתיב לפני ה' ב[[]^{דר]} ורסא לי ברו"ק א[[]^{דר]} דאי לא כתיב לפני ה' בהגרת מנחה

אע"ג דכתיב צה אל פני המזבח דהיינו דרוס וגם איתקש לחטאת העוף ליסוד אכתי ה[[]^{דר]} אמנע לצד דרוס באמה של יסוד רחוק מקרן מערבי אבל קשה בלא היקשא לחטאת ה[[]^{דר]} צעינן ליסוד מערב כיון דכתיב לפני ה' גלגות מערב כמו גבי גחלי יוס הכיפורים וגם כתיב פני המזבח דמשמע דרוס וכן איתא לקמן צפיריקין א[[]^{דר]} (דף סג.) **צרו"ק:**

יודיה ח"ג (פי' משמע) דלפי צלפון (כ"ו) הוא ה' הוא דלמדת כו. וא"ת ותקשי דל"כ היה לה לומר כאילו (בצ"י כמו למ"ק משום מהו דתימא טעין על ירך וליבא קמ"ל, וי"ל דל"ה' אלא טמין אלא דקלמך מ"ק כבד כאלו ולפיכך לא מ"י צ"י [בצ"י] למימר כאילו. ועוד נראה למתריס דדוקא ל"מ' דמאשי כטליה מנחא אפילו לצד דרוס אפילו לצד הכבש שנקרא פני המזבח ש"ך למתיי כאלו משום דל"ז על ירך על אותו לצ שצדדים וימ"י ממשרין משום דלפון הוא. ולפיכך ש"ך למימר כאילו. אבל ל"י כתי" דלמר מחציו ולצלפון כלפון הא ודאי דלמחוץ לאין נקרא ירך כדמנחא לקמן (פ"ג) דלגז הכבש היו פני המזבח ולצרך לז מקרי ירך: וזאת הוא אדמרת בו'. וא"ת והלמא משום כפי סכיל כנגד לפון משום דלחיל לעמינה דלמר צפ' בקלה (דף ע"ג:) א"ת לפון מקרי המזבח לפניו ועד כותל העזרה לפניו וכנגד כל המזבח כולו. אלמא דלמח' כנגדו טמון ליתפלג העזרה לפניו פסול אם משוך כנגדו וזית המזבח למרחו לו למערב, ולכן פסול כנגד המזבח כולוהו או במערבו דהיינו כנגד חצי המזבח לפון. וי"ל דהא דקלמך כנגדן בקרקע פלין אינו כולו למר על הלפסא אלא כנגדן מתחתיו דתפסח ככסות: שניבה כתיבא אר"ה דרשי. וא"ת מ"י אשמתה היא דלפון קאי א"כ למה לי זבחת עליו למר כולו לעולה, וי"ל דמשום דמ"י ס"ד למיפסליה משום דל"ז על ירך: ורבי יוסי בר יהודה חקירוי חצוי בו'. פי' אע"ג דבדרוס קאי כוליה מ"י גזרת מסכמו הוא. אבל תימה למה לו קרא לחציו לשלמים דלפניו יהיה דרוס מה ציך הכי דרוס כפי לשלמים, וי"ל דכיון דכפיה לעולה הו"ל לעולה דוקא ולא לשלמים, ולכן הולך להכשיר לשלמים: א"ל יבא אבא יביר ואבא בו'. פיה דליכא לאוקמי כנגדן בקרקע כ' אלא ע"כ כנגדן מתחתיו קלמך, והשמש מנחא שפיר דלאו צלפון קאי מדפסליה מתחתיו, ובמילי א' הלא נשיח דמנחא הוא ומינה דמשמע דאי לא נשיח דמנחא מילת, ומי ניחא אפתי היכי מנחא דקסבד דלאו צלפון קאי מדפסליה בלמה יתא אדמו כובד, כל כי מינו צלפון קאי מ"י נחאי לפסול בלמה יסוד משום דל"ז על ירך כיון דלא משוך כנוף המזבח, דדוקא לעיל בגלש המזבח מחציו לצפון היו משך ירך המזבח, וי"ל דלמאי דפי' לעיל ניחא דרביי מיימי קלמך דקלמך מ"ק א"כ מעל ירך לא ממעיט כי או חסר כדפי' לעיל. אבל גבי המזבח מן מחילות שחיט פסול על ירך כיון שאינו כחלוי: רש"י" ד"ה שאי כנגדן בו' הא ליבא לפרושי כנגדן ברצפה לבורח החובב ובמערבו. וטעמא משום דלא ממיכיל צפון אלא מטתל המזבח לפניו עד סתל העזרה לפניו כנגד המזבח לצד דלמחא לעיל פ' שני: תרו"מ" משור וב' (פסח"ד) אבל קשה בלא היקשא וכו'. גליון, פי' למה לו היקשא דתנחא לומר דמנחה טעונה יסוד, מיוקל לי יסוד מלפני ה' דהוי כתיבן מערבית דרומית ששם היה יסוד:

נח.

א א מ"י פרק ג מהלכות פסח"מ הלכה א':
ב ב מ"י פ"ח מהלכות בית הבמורה הלכה יג ופ"ז שם הלכה טו:
ג ג מ"י פ"ב מהלכות מדיין ומוספין הלכה ח:

תורה אור השלם

1. מזבח אדמה תעשה לי וזבחת קציו את עלותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל דוקומם אשר אבדיר את שמי אבוא אליך וברבתיך: שמות כ, כא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כולו לשלמים בו' אצטרך לן לעיל. דף נה ע"א:

מוסף רש"י

כוליה מזבח בצפון קאי. בתלך לפניו על עזרה ולת ליה זבוחת מטון כנגד היסוד ומחלו (סו"ס ד'): בירו משש עצי תאמי יפים. לפי שחיי לריכסי עכשו לגמליס ועלשם על המנח הפנימי ולהקטיי של קטרת היו טורחים יפיש עישו גחלים מטיס ולא אכרי: לסדר מערכה. על קטרת חלח סיורו מערכה גדולה דמנחה כיומא בשמעי' דלפני הוא מפסד סדר מערכה ויומא (ג.) מפיך דבעינן שמי מערבית אחת לאכריס ואחת לקטרת ומרזיח על המנח החיצון דלקמרינן על מוקדה זו מערכה גדולה ואש על המנח מוקד זו זו מערכה שניה על קטורת: כנגד קרן מערבית דרומית. דקסני היא מנח כוליה מנח צלפון וכו': באומד המש סאין גחלים. לפי חומר ה' סאין גחלים היו נותנין שם עגים כך שיעורו לחמות במזכו בגלש כשהוא חול ממחה של ארבעה קצין כדתיב ולכן רריך שם עגים לפי שלא היה חומה בשל זכב דלמר כיומא (מד:) שהמורה חסר על ממונן של ישראל וככלו כל כסף שהיה חומה לא היה יכול להניסם הגחלים כפנים דנגחי הוא להניסם כלא כפי פנים שאין עניות בתמוס וערות אש לורך ששא אוחו שמכניס כפנים קטין יותר לפי שלא היה יכול לעיות אוחו של כסף בשל זכב שלא יפלו מן האמלס לצרן הלכך חומה בשל ד' קצין ומערה בשל שלשם קצין וחיטו דתמן לקמן תפסור ממנו כקב גחלים כמכדן לחמה וצריך להניסם כלי מנא כפנים דכתיב ולקח מנא הממחה מל"י אש (תפסרת חמיד כ"ה). באומד. שהמנח דעמטו (בבורות ג.) ובשבת. שצריך להקטיר בחמות מערכה שם כדפי

אראקלור"ט א"ר"ק ורול"ד. קרורן.

לעוי רש"י

שיטה מקובצת

בעינן ע"י ירך וליבא. ואם חלמך קבלה ה[[]^{דר]} (למשך דף ט.) מנח דבעינן על ירך לעבד, וי"ל דהתם היינו לעינן אורי דלהא ותפט לגבי הכי היו (בעינין) דוקא על ירך. אבל כולן אלא דלחי שחיי. ועי"ל דה"ק קמ"ל דעל ירך מקרי: אלא מעתה לר"י בר

^[1] קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח. ב] רבי יוחנן אומר כאילו נשחטו בצפון ר' יוסי בר' יהודה אומר מחצי המזבח ולדרום כדרום מחצי המזבח ולצפון בצפון: גבו' אמר רב אסי א"ר יוחנן אומר היה ר' יוסי כוליה מזבח בצפון קאי ומאי כאילו מהו דתימא בעינן על ירך וליבא קמ"ל אמר ליה רבי יורא לרב אסי אלא מעתה לר' יוסי ברבי יהודה הכי נמי דחציו בצפון וחציו בדרום וכי תימא הכי נמי והא את את האדמרת משמיה דרבי יוחנן מודי רבי יוסי בר"י שאם שחטן כנגדן בקרקע פסולה א] אמר ליה הכי קאמר רבי יוחנן שניהם מקרא אחד דרשו יזובחת עליו את עולותיך ואת שלמךיך ר' יוסי סבר כולו לעולה וכולו לשלמים ורבי יוסי בר' יהודה סבר חציו לעולה וחציו לשלמים דאי ס"ד כולו לעולה כשר השתא כולו לעולה כשר כולו לשלמים מיבעיא ואידך איצטרך ס"ד אמינא עולה הוא דרחיק ליה מקום אבל שלמים דלא רחיק ליה מקום אימא לא קבו"ל גופא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן מודי רבי יוסי ברבי יהודה שאם שחטן כנגדן בקרקע פסולות א] אמר ליה רב אחא מדיפתי יסוד אמה סובב האי גופיה מזבח ב] הוא ועוד מאי כנגדן בקרקע ג] וכ"ת ד] דעביד מחילות בקרקע ושחיט בהו וכי האי גוונא מי היו מזבח והתניא י] מזבח אדמה תעשה לי כ] בשיהא מחובר מאדמה ה] שלא יבנו לא על גבי מחילות ולא על גבי כיפין לא צריכא דבצריה בצורי אמר רבי יורא אפשר איתא להא דרבי יוחנן ולא תנינא לה במתני' נפק דק ואשכח ז] דתנן יבירו משם עצי האינה יפים לסדר מערכה שניה של קטרת כנגד קרן מערבית דרומית משוך מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות באומד חמש סאין גחלים ובשבת באומד שמונה סאין גחלים ששם היו נותנין שני בויכי לבונה של לחם הפנים ומאי סימנא רבי יוחנן דתניא